

ділянок сільськогосподарського призначення, не поширюється на ці правовідносини, оскільки положення ч. 4 ст. 81 ЗК є імперативним.

Примусове відчуження здійснюється виключно на підставі відповідного судового рішення. При цьому позивачем у справах про примусове відчуження іноземцями чи особами без громадянства успадкованих земельних ділянок сільськогосподарського призначення можуть бути відповідні органи прокуратури в межах повноважень, визначених законодавством України.

За таких обставин буде дотримано гарантій права власності на земельну ділянку, передбачених ст. 41 Конституції України та ст. 153 ЗК, оскільки ніхто не може бути позбавлений права власності на земельну ділянку, крім випадків, передбачених законодавством України. Правові підстави та порядок припинення права власності на землю визначено, зокрема, статтями 143, 145 ЗК.

Інформаційний лист погоджено судьями судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦПК ВІД 16 СІЧНЯ 2013 Р. № 10-72/0/4-13

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Розглянувши листа голови Апеляційного суду Луганської області про деякі спірні питання застосування норм цивільного процесуального права, судова палата у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає таке.

1. Питання: Чи може бути видано судовий наказ у разі, якщо заявлено вимогу про стягнення сум штрафних санкцій (пені), нарахованих згідно з додатковою угодою про надання послуг?

Відповідь: Питання застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулює наказне провадження, значною мірою висвітле-

но у постанові пленуму ВССУ від 23 грудня 2011 р. № 14 «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження» (далі — Постанова пленуму). Окремі питання застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулює наказне провадження, також роз'яснено в інформаційному листі ВССУ від 03 травня 2012 р. № 6-27/0/9/-12.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 96 ЦПК судовий наказ може бути видано у разі, якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості.

Відповідно до п. 13 Постанови пленуму, якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості за надані житлово-комунальні, телекомунікаційні послуги, послуги телебачення та радіомовлення (п. 3 ч. 1 ст. 96 ЦПК), судовий наказ може бути видано за наявності відповідних договорів про надання таких послуг, інших письмових доказів, що підтверджують фактичне надання та отримання таких послуг. Крім того, заявник має обґрунтувати свої вимоги та додати документи, що підтверджують правильність і безспірність розрахунків, а також застосування тарифів на відповідні послуги.

У цьому випадку може бути видано судовий наказ про стягнення не лише суми заборгованості, але й про стягнення індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих на суму заборгованості. Для їх стягнення суду має бути додано документи, що чітко підтверджують їх розрахунок (у тому числі й розрахунок щомісячних нарахувань), при цьому визначений розмір не потребує додаткової оцінки та дослідження у сукупності з іншими доказами.

Заборгованість за надані телекомунікаційні послуги є простроченою, якщо не здійснено плату за фактично надані та отримані послуги, абонентну плату та інші види платежів, встановлених відповідно до Закону України «Про телекомунікації», постанови Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. № 295 «Про затвердження Правил про надання телекомунікаційних послуг» тощо.

Додаткова угода — це зміна основного зобов'язання (статті 651, 654 ЦК). Наслідком зміни зобов'язання є обов'язок виконувати договір на нових умовах.

Отже, стягнення сум штрафних санкцій (пені), нарахованих згідно з додатковою угодою про надання послуг, є наслідком порушення зобов'язання споживачем телекомунікаційних послуг і видом відповідальності за порушення такого зобов'язання, яка здійснюється із застосуванням норм цивільного законодавства, що регулюють відповідальність за порушення зобов'язання.

У зв'язку із цим у разі безспірності вимог, наявності документів, що чітко підтверджують розрахунок сум, за умови, що визначений розмір не потребує додаткової оцінки та дослідження у сукупності з іншими доказами, підстав для відмови у видачі судового наказу немає.

Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 96 ЦПК з позовом про стягнення заборгованості за надані послуги (з урахуванням штрафних санкцій) позивач має право звернутися лише у разі відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасування його судом.

2. Питання: Як має діяти апеляційний суд у разі, якщо при розгляді справи про усиновлення встановлено, що в матеріалах справи відсутній висновок органів опіки і піклування про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини?

Відповідь: Відповідно до ч. 1 ст. 304 ЦПК справа розглядається апеляційним судом за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції, за винятками і доповненнями, встановленими главою про апеляційне провадження.

З метою реалізації повноважень апеляційного суду, спрямованих на завершення провадження у справі на стадії апеляційного розгляду (статті 306, 309 ЦПК), апеляційний суд розглядає справу про усиновлення за правилами, встановленими главою 5 розділу IV ЦПК, у тому числі із застосуванням норм щодо належної підготовки справи до судового розгляду.

Встановлення законодавцем спеціальних процесуальних норм щодо розгляду окремих категорій справ зумовлено необхідністю визначити обов'язкові процесуальні дії суду, пов'язані, зокрема, із належною підготовкою справи до судового розгляду.

Особливості підготовки справи про усиновлення до судового розгляду в порядку окремого провадження встановлені ст. 253 ЦПК. За змістом ч. 1 ст. 253 ЦПК суд вирішує питання про участь у розгляді справи про усиновлення органів опіки і піклування. Участь у розгляді справи органу опіки і піклування та надання відповідного висновку є обов'язковими та не можуть залежати від розсуду суду та клопотань, заявлених особами, які беруть участь у справі (ст. 253 ЦПК, ст. 19 ЦК).

Відповідно до ч. 2 ст. 253 ЦПК орган опіки і піклування повинен подати суду висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини. Вимоги до висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини встановлені наказом Міністерства соціальної політики України від 05 березня 2012 р. № 122 «Про затвердження форм документів з питань усиновлення» (zareєстрований в Міністерстві юстиції України 29 березня 2012 р. за № 441/2075).

У випадку якщо суд першої інстанції не виконав обов'язкові процесуальні дії, передбачені ст. 253 ЦПК, зазначені порушення суду першої інстанції можуть бути підставою для постановлення окремої ухвали, а не для відмови в задоволенні заяви.

Відтак суд апеляційної інстанції відповідно до вимог ст. 303 ЦПК вчиняє ці дії на стадії апеляційного провадження. Це підтверджується й положеннями ч. 3 ст. 235 ЦПК, згідно з якими справи окремого провадження

розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених ЦПК, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду.

3. Питання: Чи можливо з метою економії процесуального часу, встановленого ст. 303-1 ЦПК для розгляду апеляційної скарги, вирішити питання про самовідвід судді на стадії відкриття апеляційного провадження, до постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, та яким чином це може бути вирішено.

Відповідь: Обов'язок судді заявити вмотивований самовідвід визначено ч. 1 ст. 23 ЦПК.

На відміну від вирішення заяви про відвід (ст. 24 ЦПК) у ЦПК не визначено процедури подання та вирішення заяви про самовідвід у разі подання такої заяви суддею-доповідачем до початку розгляду справи, після якого така заява також розглядається колегією суддів у судовому засіданні.

З метою уникнення сумніву в об'єктивності та неупередженості судді питання про його самовідвід може бути вирішено до відкриття апеляційного провадження у справі, якщо із матеріалів справи, що передана судді-доповідачу, убачається наявність підстав для самовідводу, передбачених статтями 20, 21 ЦПК.

Отже, з урахуванням принципу цивільного процесуального права — процесуальної економії (звільнення від невиправданих формальностей і процедур) — питання про самовідвід судді може бути вирішено до відкриття апеляційного провадження у справі як шляхом постановлення ухвали про самовідвід судді, якому розподілено справу для розгляду, так і шляхом подання відповідної заяви. Після цього справа підлягає повторному автоматичному розподілу без участі цього судді (ст. 25 ЦПК).

4. Питання: Яким чином має бути розглянуто заяву про забезпечення позову, яка надійшла до дня судового засідання, з урахуванням того, що її має бути розглянуто у день надходження. Чи має бути призначено судові засідання для розгляду такої заяви до раніше призначеної дати судового засідання у справі з вирішенням питання щодо забезпечення позову, чи така заява має розглядатися як клопотання у судовому засіданні при розгляді справи на загальних підставах?

Відповідь: Зазначене питання певним чином врегульовано постановою Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 9 «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову».

Частиною 3 ст. 151 ЦПК встановлено, що забезпечення позову допускається на будь-якій стадії розгляду справи, однак лише після його пред'явлення. Тобто заява про забезпечення позову може бути пред'явлена і на стадії відкриття провадження у справі, стадії провадження у справі до судового розгляду, стадії судового розгляду в суді першої інстанції, стадії провадження в апеляційній інстанції.

Питання про забезпечення позову вирішується суддею, у провадженні якого перебуває справа, одноособово без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі. Зазначення в ч. 1 ст. 153 ЦПК про розгляд заяви про забезпечення позову судом (а не суддею) не є свідченням того, що суддя одноособово без проведення судового засідання не має права на вжиття заходів забезпечення позову. Слід враховувати, що законодавець у зазначеній статті вжив термін «суд» як державна інституція і в різних нормах ЦПК використовує терміни і «суддя», і «суд». Крім того, згідно зі ст. 18 ЦПК суддя діє від імені суду.

Відповідно до абзацу другого п. 7 наведеної вище Постанови пленуму питання про забезпечення позову вирішує суддя одноособово або суд у судовому засіданні (залежно від стадії розгляду справи) у день надходження.

Отже, якщо заяву про забезпечення позову подано після відкриття провадження у справі та призначення справи до розгляду, то суддя одноособово вирішує це питання відповідно до вимог закону. У випадку якщо заява про забезпечення позову надійшла під час проведення судового засідання, то, відповідно, вона розглядається у судовому засіданні згідно з вимогами закону.

5. Питання: Згідно зі ст. 153 ЦПК заява про забезпечення позову розглядається судом, у провадженні якого перебуває справа, у день її надходження, без повідомлення осіб, які беруть участь у справі. Яким чином має діяти суд у разі, якщо справа у встановленому порядку розподілена судді-доповідачу, який провів відповідні підготовчі дії, призначив дату судового засідання з розгляду справи та у період до призначеної дати судового засідання захворів чи з інших поважних причин не може її розглянути, а під час його відсутності надійшла заява про забезпечення позову?

Відповідь: Відповідно до ч. 1 ст. 151 ЦПК суд за заявою осіб, які беруть участь у справі, може вжити передбачені цим Кодексом заходи забезпечення позову. Статтею 153 ЦПК встановлено правило, відповідно до якого заява про забезпечення позову розглядається судом, у провадженні якого перебуває справа, у день її надходження, без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі.

Таким чином, у разі хвороби чи відсутності з іншої поважної причини на роботі судді, у провадженні якого перебуває справа, заява про забезпечення позову автоматизованою системою документообігу суду розподіляється іншому судді, який може її розглянути, оскільки судді діють від імені суду (ст. 18 ЦПК). Про вжиття заходів забезпечення позову суд постановляє ухвалу, в якій зазначає вид забезпечення позову і підстави його обрання, порядок виконання, розмір застави, якщо така призначена, тощо. Копія ухвали надсилається заявнику та заінтересованим особам негайно після її постановлення, а сама ухвала приєднується до справи, яка перебуває у провадженні судді, котрий має її розглянути.

Цей інформаційний лист погоджено суддями судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 625 ЦК ВІД 16 СІЧНЯ 2013 Р. № 10-74/0/4-13

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Розглянувши лист заступника голови Апеляційного суду Дніпропетровської області щодо деяких спірних питань застосування норм цивільного права, судова палата у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає таке.

Питання: Чи підлягає застосуванню положення ст. 625 ЦК у разі невиконання рішення суду про відшкодування моральної шкоди, зокрема завданої ушкодженням здоров'я?

Відповідь: Відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлено договором або законом.

Згідно з ч. 1 ст. 509 ЦК зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Відтак, грошовим слід вважати будь-яке зобов'язання, що складається, у тому числі, з правовідношення, в якому праву кредитора вимагати від боржника виконання певних дій відповідає кореспондуючий обов'язок боржника сплатити гроші на користь кредитора.